Пише: Александар Крајић
петак, 20 фебруар 2009 11:25

Приказ књиге Драгана Петровића, Геополитика постсовјетског простора, „Прометеј” Нови Сад, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2008, стр. 250

Драган Петровић, аутор књиге Геополитика постсовјетског простора, један је од ретких научних радника који је „наоружан” знањима из различитих области друштвене стварности. Наиме, способност да мултидисциплинарно посматра предмет истраживања стекао је паралелно дипломирајући на историји, политичким наукама, социологији и економији у Београду, магистрирајући на Географском факултету и на Факултету политичких наука и докторирајући на Природно-математичком факултету у Новом Саду област политичка географија, из домена савремене Русије.

Петровићева тринаеста књига Геополитика постсовјетског простора написана је језички коректно и стручно. Она представља наставак научноистраживачког рада везаног за Русију, где је нарочито значајна научна монографија
Русија на почетку 21. века – геополитичка анализа
. Предмет овог рада је целокупан постовјетски простор, с тим што се сама Руска Федерација мање проучава, будући да је њу аутор већ анализирао у претходном, веома обимном раду
Русија на почетку 21. века
,

као и монографији
Демографска обележја савремене Русије
. Највећи део земаља постсовјетског простора су чланице Заједнице Независних Држава (Украјина, Белорусија, Казахстан, Молдавија, Азербејџан, Јерменија, Узбекистан, Туркменија, Таџикистан, Киргизија и Русија, а све до августа 2008. то је била и Грузија), док су Естонија, Летонија и Литванија чланице Европске уније и НАТО савеза. Простор ових земаља обухвата површину од приближно 22.460.000 километара квадратних, што чини 41 одсто евроазијског копна или 15 одсто светског копна, слабо

је насељен (средња густина насељености износи 13 становника по квадратном километру, нпр. средња густина насељености САД креће се око 27, Кине 123, Индије 274 и Србије 100 становника по квадратном километру), а у енергетском погледу и у погледу најважнијих природних ресурса је најбогатији на Земљи. Постсовјетски простор је и даље међусобно просторно-функционално повезан, што се огледа у политичким и економским савезима као што су ЗНД, Заједнички економски простор (чини га Русија, Белорусија, Украјина и Казахстан), Шангајски савез (осовину овог савеза чине Русија и Кина), ОДБОК и ГУАМ. Преко ових савеза (сем ГУАМ) Русија је омогућила доминантан положај у овом делу света.

Тема ове књиге с разлогом плени пажњу не само стручне већ и шире друштвене јавности. Наиме, након дужег периода економске и друштвене кризе деведесетих година 20. века Руска Федерација је успела да оствари позитивне економске трендове и друштвено-политички узлет, чија је персонификација долазак на чело политичког система Владимира Путина. Просечна стопа привредног раста од око 6 одсто константна је већ целу деценију. Такође, у истом периоду бележи се јачање националне валуте као последица економског узлета, стабилности земље, па и пораста страних улагања. Русија остварује преко извоза нафте, гаса, метала, хемикалија, војне опреме и производа од дрвета позитиван трговински биланс у износу од 80 милијарди долара, односно има просечно око два и по пута већи извоз у односу на увоз у номиналном изразу. Оваква економска политика довела је до тога да је она, још за време првог председничког мандата Владимира Путина, у оквиру различитих фондова акумулирала приближно осамсто милијарди евра. У овом периоду буџет Русије је повећан око десет пута, док су девизне резерве достигле марта 2008. године износ од 534,5 милијарди долара (што је сврстава на треће место у свету). Примећени су, такође, позитивни трендови у погледу куповне моћи грађана, мада по том показатељу још увек заостаје за најбогатијим земљама света, јер примера ради куповна моћ једног Американца је четири пута већа (ово су подаци пре економске кризе на Западу). Русија је под председником Путином успела да оствари помак чак и у области свог највећег друштвеног проблема – демографије, где се још од деведесетих година бележи негативни природни прираштај. Овај демографски проблем су уочиле руске власти, па покушавају да га реше различитим видовима стимулације рађања и бригом за становништво.

Русија своју доминантну улогу у војно-политичком смислу на постсовјетском простору, према мишљењу Петровића, црпи из историјско-цивилизацијских тековина и богатих природних ресурса. То доводи до сукоба интереса са Сједињеним Америчким Државама и политички дестабилизује ово подручје. САД су остварile известан утицај у региону, пре свега у Грузији (преко Сакашвилија) и у Украјини (преко Виктора Јушченка, који је дошао на власт у Наранџастој револуцији 2004, и следи му истек мандата). О томе најбоље сведочи војни сукоб на Закавказју 2008. године (иницијатор је био Сакашвилијев режим у Грузији) и повремени сукоби које Русија има са делом

администрације званичног Кијева. Први сукоб је резултирао руским војним одговором и признавањем нових независних држава Јужне Осетије и Абхазије. Сједињене Америчке Државе покушавају да потисну утицај Русије финансирањем тзв. обојених револуција најчешће преко невладиних организација, што је био тренд у периоду од 2002. до 2005. Резултати овакве политике огледају се у довођењу проамеричке политичке елите на власт у Грузији и остваривању одређеног утицаја у Украјини. Украјина је културно и политички подељена земља. Југоисточни део је проруски настројен, док је северозападни прозападно оријентисан. Насупрот Јушченку, који постепено смањује моћ у земљи, премијер Јулија Тимошенко има умеренију политику према руским интересима, док највећа украјинска странка Партије региона, као и још неке утицајне политичке странке, воде проруску политику. У таквим условима даље затезање политичке ситуације, као што је покушај председника Јушченка да Украјину усмери ка НАТО, без већинске подршке грађана таквој идеји, погоршава ситуацију и дезинтегрише земљу, што у крајњем исходу може довести до цепања земље. Такође, на значај америчког утицаја на већи део источноевропских земаља, чланица Европске уније, указује акција инсталирања ракетног штита у Пољској и радарског система у Чешкој. Овим темама је Петровић у књизи посветио посебну пажњу.

Назив државе	Главни град	Повр. у км²	Бр.становника	Ср. густина насељености	Удео рускојезичног корпуса у % од укупног стан.
Естонија	Талин	45.216	1.517.000	33	35
Летонија	Рига	64.589	2.586.000	40	35
Литванија	Вилњус	65.200	3.738.000	57	12
Белорусија	Минск	207.000	10.188.000	49	15, а цела земља користи руски
Украјина	Кијев	603.700	52.179.000	86	40 до 45
Молдавија	Кишињев	33.000	4.356.000	132	10
Грузија	Тбилиси	69.699	5.444.000	78	-------
Јерменија	Ереван	29.800	3.732.000	125	5
Азербејџан	Баку	86.000	7.382.000	86	10
Казахстан	Алма-Ата	2.717.210	16.956.000	6	40
Узбекистан	Ташкент	447.401	21.868.000	49	10
Туркменија	Ашхабад	488.101	3.921.000	8	10
Таџикистан	Душанбе	143.100	5.767.000	40	5
Киргизија	Бишкек	198.500	4.528.000	23	20
Русија	Москва	17.075.471	147.760.000	9	85, а цела земља користи руски
УКУПНО		22.460.000	291.924.000	13	-------
САД	Вашингтон	9.372.233	258.233.000	27	-------
Кина	Пекинг	9.524.118	1.169.357.000	123	-------
Индија	Ну Делхи	3.287.603	901.459.000	274	-------

Русија је свесна да њен развој и развој западних земаља, пре свега Немачке, Француске и Италије, зависе од степена сарадње. У складу са том политиком, премијер владе Русије Владимир Путин продубљује сарадњу са овим силама, а посебно са Немачком.

Књига Геополитика постсовјетског простора подељена је на четири поглавља. У првом поглављу „Теоретско-методолошки увод" аутор је представио предмет и временски оквир истраживања, задатак, хипотезе и циљ истраживања. Друго, најобимније поглавље „Државе постсовјетског простора" бави се анализом свих земаља насталих распадом СССР, њиховом политиком и њиховим друштвеним процесима, при чему је највећа пажња посвећена Украјини и Грузији. Треће поглавље носи назив „Анализа политичких и друштвених процеса на постсовјетском простору". Аутор се у овом делу бавио демографијом, системом унија и међудржавних савеза савремене Русије, односима Русије и држава чланица савеза ЗНД у време Бориса Јељцина и Владимира

Путина, мањинама на постсовјетском простору, билансом „обојених револуција", утицајима и интересним сукобима Русије, САД и Кине на постсовјетском простору итд.

Закључна разматрања у форми научног предвиђања аутор је изнео у последњем поглављу. Услед све веће исцрпљености ресурса на планети, повећања загађености и пренасељености, он закључује да ће током следећих деценија 21. века управо постсовјетски простор бити геополитичка преокупација великих сила како због природних богатстава, геополитичког положаја средишта Евроазије, тако и због чињенице да сама Русија спада у најважније светске силе. Русија је богата енергетским потенцијалима, водним ресурсима, рудама, биљном масом, великим пространствима обрадивог земљишта и слободног и еколошки чистог простора за насељавање.

Посебну вредност овој књизи дају подаци о најновијим догађајима до којих аутор долази користећи стране стручне часописе и периодику, интернет и др. На крају књиге дат је и индекс појмова, односно индекс политичких актера са функцијама које обављају, што омогућава бољу прегледност.

Може се закључити да се теоријско-методолошка база ове књиге Драгана Петровића ослања на Цвијићеву антропогеографску концепцију, код које је „наглашен развојни процес – ослањање садашњости на прошлост и указивање на будућност", при чему је битно истраживање веза између природе и друштва, што је суштина геополитике. Ова књига је значајна за ширу публику не само у геополитичком већ и у историјском, географском, економском и социолошком смислу, приближава геопростор бившег СССР и објашњава геополитичке процесе који се на њему одвијају. У том смислу ова књига представља успешну синтезу историјских и географских података, са савременим анализама ситуација у друштву.